

Det conſtantiubelen was op een tijt eē kep
ſere die twee ſeer ſcoone dochtere hadde. Vā
den welken de iōſte ſeer goederhande was ende
vruchtbaer tot god. Si badt ſonderlinghe gherne
voer alle ghelouige ſielen des nachts als ſi we ha
ren ſlape onſpranck. Deſe twe dochteren ſliepen
in een camere, eñ als dan de ionſte dochtere voer
alle ghelouighe ſielen des nachts byddende was
ſpote de outſte met haer ſegghende. **T**waer beter
dat ghi ons liet ſlaeppen met v rantelinghen. **D**o
ghebuerdet op een tijt datſe midts welluſticheyt
des vleeſch tot oncuſcher liefden aenſocht wordē
van twe ridders ende ghebroeders. Den welken
ſi dach beſceyden op eender nacht tot haren bedde
te comen om hen welluſticheyt te volbringen. Als
dan deen ridder tot der ionſter dochter bedde die
nachts gaen wilde ende inder cameren quam. **D**o
docht hem dat hi neuen haer bedde veel dood mē
ſchen met witten doecken behanghen ſach ſtaen.
Midts den welken hi ſo ſeere veruaert ende ver
ſcric was dat hi met grooten anſte wederom w
ter cameren liep ende wort m; groter ſiectē beuaē
Alſin dan des anderē daghes van ſijnder ſiectē
vermanēn was eñ d; de voernoēde iōſte dochtre
hoorde gich ſi dē ſelue ridd beſoekē hē vragēn de
ſake ſijder ſiectē. **D**aerop hi antwoerde tot haer ſeg
gēde tgene d; hi geſiē hadde gelijc d; vore geſcreuē
taet eñ datti doer die ſelue verſcricheyt inder ſiec
ten gheuallen was. **D**oen die maghet dat hoorde

T Ot Constanti[n]obelen was op een tijt een keysere die twee seer scoone dochteren hadde, vanden welcken de joncste seer goederhande was ende vruchtbaer² tot God. Si badt sonderlinghe gherne voer alle gheloovige sielen des nachs, als si uut haren slape ontspranck. Dese twe dochteren sliepen in een camere, ende als dan de joncste dochtre voer alle gheloovighe sielen des nachs byddende was, spotte de outste met haer, segghende: “Twaer beter dat ghi ons liet slaeppen met u rantelinghen!”³ So ghebuerdet op een tijt datse⁴ midts wellusticheyt des vleesch tot oncuyscher liefden aensocht worden van twe ridders ende ghebroeders, den welcken si dach besceyden⁵ op eender nacht tot haren bedde te comen om hen well[u]sticheyt te volbringen. Als dan deen riddere tot der joncster dochter bedde dis⁶ nachs gaen wilde ende inder cameran quam, so docht hem dat hi neven haer bedde veel dooder menschen met witten doecken behanghen sach staen, midts den welcken hi so seere vervaert⁷ ende verscricht was dat hi met grooten ancste wederom uuter cameran liep ende wort met groter siecten bevaen. Alsmen dan des anderen daghes van sijnder siecten vermanende was⁸ ende dat de voernoemde joncste dochtre hoorde, ginck si den selven ridder besoecken, hem vragende de sake sijnder siecten. Daerop hi antwoerde, tot haer seggende tgene dat hi gesien hadde, gelijc dat vore gescreven staet, ende datti doer die selve verscrictheyt inder siecten ghevallen was. Doen die maghet dat hoorde, [a4r] was si des

---

1. [Eckrich] fol. 3a: .ij. Le deuxieme chappitre parle de deux filles dont l'une estoit devote et l'autre nom, qui estoient filles d'un empereur — [Furter 1513] fol. A4v: wie eyns Keysers von Constantynopels dochter eym Ritter vertagt hatt nachtz zû jr heimlichen in ir kamer zû komen / Unnd er aber so vil geyst in wysser watt vmb ir bett sach das er von forchten wyder dannen floch.

2. vruchtbaer tot God: godvrezend

3. rantelinghen: geleuter

4. datse: dat zij

5. [een] dach besceyden: een afspraak maken

6. dis nachs: op die nacht

7. vervaert: angstig

8. vermanende was: vertelde

oock seere verscryt ende verwondert, onsen Heere seer ootmoedelijck⁹ danckende ende lovende datti haer so ghenadelijck van scanden ende oneeren bescermt hadde, midts den welcken si ooc voerdaen veel meer voer alle gheloovyghe sielen badt ende veel godsvruchtegher wort dan si te voren gheweest hadde, ende hiel haren maechdelijcken staet met eeren ende wort corts dairna ghehuwelijct aenden coninck van Griecken met grooter triomphen ende eeren, welcke eere ende duecht haer gheschiede doer hair innich gebet tot God ende voer alle gheloovighe sielen. Maer der outster dochter, die met haers susters ghebet ghespot hadde, verghinck[t]¹⁰ anders, want haer de riddere groot¹¹ maecte met kinde, midts den welcken de keysere, hair vadere, [haer]¹² bi nachte heymelijck verdryncken dede ende den riddere levendich delven.¹³

Mijn lieve dochteren, aldus verloren dees twee hen leven om een cleyn, vuyle vleeschelijcke ghenoechte. Daerom stel ick u hier de selve teenen exemple op dat ghi altijt als ghi slapen gaet oft des nachs uuten slape ontsprinct devotelijck voer alle geloovighe sielen bidden sout gelijk als des voernoemden keyzers joncste dochtere dede. Ghelijck oock dede een andere goede maghet, die een riddere teghen haren danck met fortsen beslaeppen ende onteeren wilde, die oock doer hair ghebet dat si voer de gheloovighe sielen dede, vanden selven riddere verlost wordt ende haer eere behyel, ghelijck yck u dat nu verclaren wylle.

---

9. ootmoedelijck: devoot

10. [Vander Noot 1515]: verghinck — [Furter 1513] fol. A5v: ergieng es anders /

11. groot: zwanger

12. Ontbreekt in [Vander Noot 1515] — [Furter 1513] fol. A5v: Dann der ander ritter kam zû deren vnd beschlieff sy / das sy schwanger / vnd durch ordnung des keisers jrs vatters / heymlich by der nacht ertrenckt / vnd der ritter lebendig geschunden ward.

13. delven: begraven — In het Franse origineel en de Duitse bewerking wordt de ridder die de oudste dochter zwanger maakte, levend gevild. Levend begraven worden is een 'vrouwenstraf'.

was si des oock seere verscrjpt ende verwondert.
Onsen heere seer ootmoedelijck danchende ende
louende datti haer so ghenadelijck van scandē en
oneeren bescremt hadde. Midts den welckē si ooc
voerdaen veel meer voer alle ghelououghe sielen
badt ende veel gods vruchtigher wort dā si te vo-
ren gheweest hadde ende hiel haren maechdelijc-
ken scaet met eerē. Ende wort corts dairna ghehu-
welijc aenden coninck van grieken met grooter
trionphen ende eerē. Welcke eere en duecht haer
ghesiede doer hair innich gebet tot god ende voer
alle ghelououghe sielen. Naer der outster dochter
die met haers susters ghebet ghespot hadde ver-
ghinck āders want haer de riddere groot maecte
met kinde. Midts den welcken de kepsere hair va-
dere bi nachte heymelijck verdyncken dede ende
den riddere leuendich deluen. Mijne liene dochterē
aldus verloren dees twee hen leuen om een cleyn
vuple vleeschelijche ghenoechte. Daerom stel ick
u hier de selue teenen exemple op dat ghi alrijt als
ghi slapen gaet oft des nachts wtē slape ontsprict
deuotelijck voer alle gelououghe sielen biddē sout
gelijck als des voernoemden kepsers ionckste doch-
tere dede. Ghelijck oock dede een andere goede ma-
ghet die een riddere teghen haren danck met fort-
sen beslaeppen ende onteeren wilde die oock doer
hair ghebet dat si voer de ghelououghe sielen dede
vanden seluen riddere versoft wordt ende haer ee-
re behpel ghelijck vck u dat nu verclaren wille.
C Dese selue maghet was in eendere speloncken

D Ese ² selve ³ maghet was in eendere speloncken [a4v] oft hol ghegaen uut vreesen des ridders, dair si een vigilie ⁴ las voer alle gheloovege sielen, in welcken hole haer de selve heere haer vervolchde om sijn vleeschelijcke begheerte foertselinghe ⁵ te volbrynghen. Maer soe haest als hi inden hole quam om haer te grijpen, docht hem datti neven haer meer dan thienduysent doode lichamen sach diese bewaerden, ⁶ des hi so seere verscricet was dat hi terstont van daer vloet ⁷ ende ontboot haer dat hise nemmermeer om sodanighen sake versuecken noch vervolghen en soude, wantsi te veel dooden bi hair hadde diese bewaerden. Ende si seyde datse niemande bi haer en hadde op die tijt als hise vervolchde. Maer si wort dinckende datse van den dooden bescermpt was midts de vigilie diese voer alle gheloovighe sielen ghelesen hadde.

Daerom eest altijt seer goet voer alle gheloovighe sielen [te] ⁸ bidden.

-
1. [Eckrich] fol. 3c: .iij. Cy parle d'un tres bon exemple d'une damoisselle que un seigneur vouloit violer
  2. [Vander Noot 1515]: Omdat de zetter maar 1 regel tot zijn beschikking had, nam hij in plaats van een lombarde zijn toevlucht tot: ¶ Dese
  3. [Furter 1513] fol. A5v: Der selb herr hatt die eberu^crt iunckfraw verkuntschafft in einem hole / dar jnn sy sich von forcht wegen vor im hat verborgen /
  4. vigilie: gebed voor de dode(n) dat gebeden wordt tijdens de nachtwake voor de begrafenis
  5. foertselinghe: met geweld
  6. bewaerden: beschermden, bewaakten
  7. vloet: vluchtte
  8. Ontbreekt in [Vander Noot 1515] — [Furter 1513] fol. A5v: darumb es ein gûte sach ist / zû allen zyten also für sy zû bitten.

oft hol ghegaen wt vreesen des ridders dair si een
vigilie las voer alle gheloouege sielen. In welckē
hole haer de selue heere haer veruolchde om sijn
vleeschelijche begheerte foertselinghe te volbrin-
ghen. Maer soe haest als hi inden hole quam ont-
haer te grijpen docht hem datti neuen haer meer
dan tjiendupset doodelichamē sach diese bewaer-
den des hi so seere verscric was dat hi terstont vā
daer vloet ende ontboot haer dat hise nēmermeer
om sodanighen sake versuecken noch veruolghē
en soude want si te veel dooden bi haer hadde diese
bewaerden. Ende si seyde datse niemāde bi haer
en hadde op die tijt als hise veruolchde. Maer si
wort dincende datse vanden dooden bescermpt
was midts de vigilie diese voer alle gheloouighe
sielen ghelesen hadde. Daerom eest altijt seer goet
voer alle gheloouighe sielen bidden.

DEs morgkens mijn lieue dochterē als ghi
op gestaen sijt suldi voer alle werck dē diēst
gods volbringhen/ uwe ghetiden ende ghebeden
met deuocien spreken mi innigher herten/ sonder
op eenighe andere saken te pepsen. Want ghelijck
alst niet mogelijck en es twee weggen clamen te
gane. Desgelijck en eest oock niet moghelijc god te
dienē en om and sakhē te pepene. Maer mē moet
dē enē gaē en dē andrē latē gelijck de wise man be-
wijst seggēde. So veel profiteret dē genē die hoort
en niet en verstaet/ als dē genē die iaecht ende niet
en vanc. Daerō als de mensche sijn getiden oft ge-
bedē spreect en die wile op eerste dige peist die doic

D Es morghens, mijn lieve dochteren, als ghi op gestaen sijt, suldi voer alle werck den dienst Gods volbringen, uwe ghetiden ² ende ghebeden met devocien spreken, met innigher herten, sonder op eenighe andere saken te peysen. Want ghelijck alst niet mogelijk en es twee weggen tsamen te gane, desgelijcx en eest oock niet moghelijk God te dienen ende om ander saken te peysene, maer men moet den enen gaen ende den andren laten, gelijk de wise man bewijst, seggende: “So veel profiteret den genen die hoort ende niet en verstaet als den genen die jaecht ende niet en vanct.” ³ Daerom, als de mensche sijn getiden oft gebeden spreect ende die wile ⁴ op eertsce dinge peist, die doit ⁵ [a5r] twee dinghen tsamen die malckande[re]n ⁶ heel contrarie sijn ende spotten met God den Heere. Daerom seit de *Heylighe Scrifte* dat een cort innich ghebet doer den Hemel gaet. Daer bi salmen verstaen dat ⁷ beter es een cort innich ghebet met goeder herten gesproken dan een lanck ghebet sonder innicheyt met becommeringhe van werelijcken ⁸ ghepeysen. Doch die meest ende innichlijcst biddet, die verdienet meest. Ende ghelijck als den dau der [ee]rden ⁹ suet ende bequame es, so is dinnich ¹⁰ ghebet God den Heere oock bequame, vanden welcken men tot veel steden ¹¹ in den legende[n] ¹² vanden heilighen vaders ende vanden heylighen vrouwen

---

1. [Eckrich] fol. 3d: .iiij. C'est ce que l'en doit faire quant on est leve

2. ghetiden: gebeden op vaste uren van de dag en nacht: metten, lauden, primen, tertsen, sexten, nonen, vespers, completen

3. Volgens het *Dictionnaire du Moyen Français* (1330-1500) s.v. OUÏR een citaat van (de oude) Cato. Volgens *Diz et proverbes des sages*, ed. Joseph Morawski, een citaat van Aristoteles.

4. die wile: ondertussen

5. doit: doet

6. [Vander Noot 1515]: malckanden

7. dat: dat het

8. werelijcken: aards, wereldlijk

9. [Vander Noot 1515]: eerden

10. dinnich: dat innig

11. tot veel steden: op veel plaatsen

12. Bedoeld lijkt het boek: *Vitas patrum*.

ende maechden bescreven vint datse hen bedden van rijshout¹³ maecten om datsi des te min slapen souden ende te dicwijlder ontwaecken om hen ghebet tot God den H[ee]re¹⁴ te sprekene, dair doer si de ghenade Gods ende die eewighe salicheyt verworven hebben, gelijck dat wel blijckelijc es biden wonderlijcken tekenen ende mirakelen die God dachlijcx doer hen verdiensten laet ghescien.

Daerom, mijn lieve dochtren, spreekt u gebet met innicheyt ende met devoter herten sonder andersins te dincken, ende en eet des morghens niet eer voer dat ghy u ghebet ghesproken hebt, want als men den buyc vol heft, en can men God niet soe devotelijck ghedienen als met nuchteren monde. Ghi sult oock messe hooren eer ghi eet, so verre alst u moghelijck es, want daer dore sal u van God den Heere veel duechden gescyen, ghelijck ic u dat met dit navolghende exempele bewisen wille.

---

13. rijshout: takken, twijgen

14. [Vander Noot 1515]: heeere

twee dinghen tamen die malckanden heel contra-
 rie sijn ende spotten met god den heere Daerō seic
 de heplighe scrifte Dat een cort innich ghebet doer
 den hemel gaet Daer bi salmen verstaē dat beter
 es een cort innich ghebet m; goeder herten gespro-
 ken/dan een lanch ghebet sonder innicheyt met be-
 commeringhe van werelijcken ghepepsen Doch
 die meest en innichlijck bidet die verdienet meest
 Ende ghelijck als den dau der eerde suet ende be-
 quame es/so is dinnich ghebet god den heere ooch
 bequame Vanden welcken men tot veel sceden in
 den legenden vanden heilighen vaders ende van
 den heplighen vrouwen ende maechden bescreuē
 vint Datse hen bedden van rijshout maecten om
 dat si des te min slapen souden ende te dicwylde
 ontwaecken om hen ghebet tot god den heere te
 spreken/dair doer si de ghenade gods en die ewi-
 ghe salicheyt verworuen hebben Gelijck dat wel-
 blijckelijc es bidē wōderlijckē tekenē en mirakelē
 die god dachlijck doer hē verdiensten laet ghesien
 Daerō mī lieue dochterē spreect v gebet m; inich;
 en m; deuot herte/so der āder sijn te dickē Ende en
 eet des morghens niet eer voer dat ghy v ghebet
 ghesproken hebt Want allinen den buyc vol heft
 en canmen god niet soe deuotelijck ghedienen als
 met nuchteren monde Ghi sult ooch messe hoorē
 eer ghi eet so verre alst v moghelijck es Wāt daer
 dore sal v van god den heere veel duechden gespē
 ghelijck ic v dat met dit navolghende exempele be-
 wisen wille